Teitl y gweithgaredd:	Creu cân am ardal yn seiliedig ar 'Ochor Treforys o'r dre'
Disgrifiad:	Darllen/gwrando ar gân, ei thrafod ac yna creu cytgan a/neu benillion cân debyg
Grwpiau blwyddyn	CA3 – Blwyddyn 7 neu uwch, yn dibynnu ar y grŵp
Cysylltiad â'r FfLlRh:	Llafaredd • ymateb i farn eraill yn gadarnhaol a phriodol o gael eu herio Darllen • canolbwyntio wrth ddarllen testunau, ar sgrin ac ar bapur, sydd yn newydd iddynt gan ddeall yr wybodaeth sydd ynddynt
Adnoddau sydd eu hangen:	• 'Ochor Treforys o'r dre', geiriau ar y dud. 2 y ddogfen hon, drwy ganiatâd caredig Neil Rosser. • Mae'r gân i'w chlywed yma – https://www.youtube.com/watch?v=pQMavqHjFjk - (ac yr albwm 'Gwynfyd' (1995) a 'Casgliad o Ganeuon 1987-2004'), eto drwy ganiatâd caredig yr awdur. • Mae'r map: https://www.google.co.uk/maps/@51.6724085,-3.8734539,12z?hl=en yn dangos Treforys (Morriston), Clydach, Glais a Bonymaen y sonnir amdanynt yn y gân.
Trefn addysgu:	• Esbonio daearyddiaeth y gân drwy gyfrwng y map uchod – am ogledd/dwyrain Abertawe y mae Neil Rosser yn sôn yma. Esbonio pwy oedd Gwenallt. • Darllen y gân neu wrando arni. Gall fod angen esbonio rhai o'r geiriau tafodieithol (gweler isod). • Gofyn i barau greu disgrifiad o 'Ochor Treforys o'r dre'. Dyma rai cwestiynau: Sut roedd dwyrain Abertawe yn y gorffennol? Pa fath o dai sydd yma? Sut mae'r lle nawr? Sut mae Neil Rosser yn disgrifio'r bobl sy'n byw yma? • Edrych ar batrwm y gân – y penillion a'r gytgan, hyd yn llinellau, yr odlau ac ati. • Ceir blas ar dafodiaith yr ardal yma, gydag enghreifftiau o **galedu cytseiniaid** 'pwtru' (pydru), 'gatel' (gadael); **hepgor 'ch' ar ddechrau** gair: 'whare'; **hepgor 'f' ar ddiwedd gair**: 'co''; **llafariad ymwthiol**: 'ochor'; **ynganu tafodieithol**: 'wmladd' (ymladd), 'ewn' (eofn), ar wilod (ar waelod); **geiriau**

	tafodieithol: ‘shimpil’ (gwael, o ‘simple’ yn Saesneg). Ceir nifer o eiriau sy’n gysylltiedig â **bwyd a diod** hefyd yn y pennill olaf ‘Pice mân a bara lawr a dishgled o de’. Ydy pawb yn gwybod beth yw ‘bara lawr’? • Tynnu sylw at y dyfyniad canlynol o wefan Neil Rosser www.neilrosser.com “Cafodd ei ysbrydoli i ganu am ***'Ochor Treforys o'r Dre'*** ar ôl clywed cyfweliad gan Ian Dury oedd yn datgan fod gwell ganddo ganu am Watford na chanu am California. Yn yr un modd penderfynodd Neil ganu am Glydach, Glais a Bonymaen yn hytrach na Llydaw, Iwerddon a Phatagonia.” • Trafod: Ydy hi’n bwysig ein bod ni’n dechrau wrth ein traed ac ysgrifennu am ein hardal ein hunain? • Nodi syniadau ar y bwrdd gwyn: nodweddion ein hardal ni. (Mae dechrau ail bennill Neil Rosser yn nodi nodweddion ochr Treforys o’r dre). • Yn raddol, llunio pennill neu ddau a all fod yn sail i gân. Dewis arall fyddai meddwl am gytgan i ddechrau.
Gweithgareddau estyn:	• Mewn gwers gerddoriaeth, creu alaw fachog – i’r gytgan i ddechrau, yna i’r penillion.

OCHOR TREFORYS O'R DRE

Dyw e ddim yn rhy bert, dyw e ddim yn rhy hardd,
Mae 'di bod yn ysbrydoliaeth i ambell i fardd,
I Gwenallt chi'n gweld, o'dd e'n fwy na lle –
Ochor Treforys o'r dre.

Gweddillion ffwrneisi, tai teras mewn rhesi,
Adeilade'n pwtru, a'r Tawe yn drewi.
Dyw hwn ddim yn dwll, mae'n fwy na lle –
Ochor Treforys o'r dre.

Caled yw hanes y fro,
Tlodi yn fyw mewn sawl co',
Caled o'dd bywyd y fro,
Hiwmor mor ddu â glo.

Clydach a Glais, Birchgrove, Bonymaen,
Plant yn whare ar yr hewl, pob mam ar bigau'r drain,
Cwestiwne digon ewn ac atebion digon plaen –
Ochor Treforys o'r dre.

Tair milltir crwn ar wilod y cwm,
Ceir yn dod o bobman a'r aer yn llawn plwm.
Sgidie llwm, acenion trwm
Lawr yn ochor Treforys o'r dre.

Caled yw hanes y fro,
Tlodi yn fyw mewn sawl co',
Caled o'dd bywyd y fro,
Hiwmor mor ddu â glo.

Shimpil yw y Shipshwn sy'n byw 'ma yn y llacs,
Golwg wyllt Gwyddelig, wmladd gyda Jacs;
Eu ceir nhw sydd yn foethus ond dillad sydd yn rhacs,
Tincars Treforys a'r dre.
Rownd fan hyn, chi'n gweld, ma'n nhw'n siarad de,
Pice mân a bara lawr a dishgled o de.
I rai sy wedi gatel ma' fe'n seithfed ne
Lawr yn ochor Treforys o'r dre.

Neil Rosser